



Kolín

Kraj: Středočeský

Správní obvod: Kolín

Nadmořská výška: 220 m n. m.

Počet obyvatel: 28 966

Adresa URL: www.mukolin.cz

Okres: Kolín

GPS souřadnice: 50.027329N, 15.202728E

První pís. zmínka: 1261 (763 let)

PSČ: 280 12

Památky a zajímavosti Kolín

Historické jádro je od roku 1989 vyhlášeno městskou památkovou rezervací. Zachovalo si původní středověký půdorys. Na Karlově náměstí se nacházejí barokní domy, novorenesanční radnice, morový sloup a kašna.

Jihozápadní část tvoří bývalé židovské ghetto se synagogou ze 17. století. Centrum je obehnané dvojítm pásem hradeb (částečně zachovaným) s parkánem. Práchovna je předsunutá součástí městského opevnění na pravém břehu Labe. Pochází z 15. století. Později sloužila jako sklad střelného prachu.

Původní židovské ghetto (židovská čtvrť) zahrnuje dnešní ulice Na Hradbách a Karoliny Světlé (jihozápadní část historického středu města). Původně tvořily jednu ulici zvanou Židovská, připomínanou v písemných pramenech již v 70. letech 14. století. V obou ulicích je dochována řada charakteristických domů s původními středověkými jádry, především na severní straně ulice Karoliny Světlé a v ulici Na Hradbách. Za domem čp. 157 (bývalá židovská škola s pamětní deskou obětí transportů za 2. světové války, odhalenou roku 1992) se nachází barokní synagoga, postavená na místě starší stavby pravděpodobně v druhé polovině 17. století (1642–1696?). V interiéru je barokní "aron ha kodeš" – schránka na Svitek Tóry z doby kolem roku 1700 (1696?).

Dominantou města Kolín je chrám sv. Bartoloměje, původně raně gotický z 2. poloviny 13. století. Je národní kulturní památkou.

Chrámsv. Bartoloměje byl založen krátce po vzniku města (patrně kolem roku 1260 či krátce poté), pravděpodobně v místech starší sakrální stavby. Požár v roce 1349 se poté stal nejspíše příčinou, že byla v roce 1360 na místě původního raně gotického chóru zahájena podle projektu stavitele Petra Parléře stavba nového chóru katedrálního typu s ochozem a věncem kaplí (vysvěceného pravděpodobně v roce 1378, dokončovací práce ovšem trvaly minimálně do roku 1400). V pozdějším období probíhaly již jen drobné úpravy a opravy. Ještě kolem roku 1400 byla severní zeď raně gotické lodi prolomena nevelkou mariánskou kaplí. Následně, především v 17. a 18. století, se chrámu dotkly již jen drobné zásahy. Výraznější oprava poté proběhla v letech 1904–1910.

Chrámpředstavuje pozoruhodné spojení rané a vrcholné (parléřovské) gotiky. Z raně gotického chrámu je dochováno západní nižší trojlodí s dvojicí štíhlých osmibokých věží. Na východě přiléhá vysoký parléřovský chór. Obě části, výrazově dosti nesourodé, tvoří působivý architektonický celek.

Hlavní neogotický oltář z roku 1910 je prací žáků odborné kamenické školy v Hořicích (pod



vedením odborného učitele Josefa Šolce). Na evangelní (levé) straně pastoforium (samostatně stojící kamenná schránka ve formě věžičky na Nejsvětější svátost oltářní) z druhé poloviny 14. století z dílny Petra Parlěře.

Kolem ochozu presbytáře je šest chórových kaplí: 1. Kaple pekařská a mlynářská s rokokovým oltářem sv. Aloise z doby kolem roku 1760. 2. Kaple sladovnická s neogotickým oltářem Panny Marie lurdské z konce 19. století. V kapli cínová křtitelnice kutnohorského mistra Ondřeje Ptáčka z roku 1495. 3. Kaple řeznická s barokním oltářem sv. Kříže z roku 1737 od litomyšlského řezbáře Jiřího Františka Pacáka. Menší obraz na oltáři je kopii známého chrudimského obrazu sv. Salvátora. 4. Kaple šperlinkovská s barokním oltářem sv. Barbory z roku 1744 od chrudimského řezbáře Ignáce Rohrbacha. Na protější stěně obraz Umučení sv. Bartoloměje z roku 1734 od Petra Brandla. 5. Kaple svatojánská, původně s oltářem sv. Jana Nepomuckého, od roku 1910 se zde nachází rokokový oltář sv. Floriána z roku 1802. 6. Kaple svatováclavská původně s oltářem sv. Václava, od roku 1910 se zde nachází barokní rozvilinový oltář (zdobený tzv. rozvilinou - ornamentem ze spirálovitě stočených rostlinných úponků s listy a květy) Narození Páně, z doby po roce 1700.

V chrámu se nachází pozoruhodný soubor gotických, renesančních a barokních náhrobků. Nejstarší, se symbolem kříže - klíče, bývá datován již před polovinu 13. století (druhotně zazděný do jižní stěny raně gotického trojlodí) a pochází nejspíše z předpokládané starší chrámové stavby na tomto místě; náhrobek ruthardovský ze 14. století, patřící staré kolínské patricijské rodině Ruthardů, nebo náhrobek Jana Kolovrata Žehrovského z roku 1473, člena tzv. mírového poselství krále Jiřího z Poděbrad, vynikajícího svojí nezvyklou silou a zdatností.

V chrámu se nachází křížová cesta (ztvárněná formou dřevěných reliéfů) od Františka Bílka z let 1910–1913.

Jihozápadně za chrámem sv. Bartoloměje se nachází nejstarší kolínská škola (Brandlova ulice čp. 24), dnes objekt Regionálního muzea v Kolíně (památník /pracovna/ J. S. Machara, expozice bitvy u Kolína, depozitáře), prvně zmiňovaná roku 1345, škola zde sídlila až do roku 1600.

Severovýchodně od chrámu stojí „druhá“ kolínská škola (Brandlova ulice čp. 35), dnes archeologické oddělení Regionálního muzea v Kolíně. Budova byla postavena v roce 1612, jižní křídlo přistavěno v roce 1793. Od roku 1913 zde sídlí městské muzeum (od roku 1948 samostatná archeologická expozice, instalovaná na počest archeologa MUDr. Františka Dvořáka).

Budova arciděkanství (Brandlova ulice čp. 25). Vlastní budova z doby kolem roku 1400 (pozdější úpravy). V jižním průčelí je zasazena pamětní deska kolínského katolického kněze Hynka z Ronova, upáleného v roce 1421 husity, pravděpodobně z doby po roce 1626 (původně umístěná na Kouřimské bráně). Ve východní stěně socha sv. Judy Tadeáše z poloviny 18. století, socha sv. Víta z roku 1682 a na přilehlé zdi socha sv. Václava ze 17. století.

Dům čp. 27 (Brandlova ulice čp. 27), dnes historické expozice a výstavní síně Regionálního muzea v Kolíně, je v současné podobě komplexem několika budov. Nejstarší částí je pozdně románský věžový dům, postavený krátce po založení města, k němu přiléhá další raně gotická přístavba z doby kolem roku 1270. Ve 14. století byl přistavěn rozsáhlý rohový mázhaus, který mohl v počátcích sloužit i jako kamenická dílna při parlěřovské přestavbě chrámu sv. Bartoloměje. Objekt byl



upravován i později, a to především renesančně v 16. století, kdy byl přistavěn východně jednopatrový domek, a poté i v baroku. Na východní straně přiléhá k celému objektu moderní výstavní sál s atriem, dokončený roku 1985 na místě za války náletem poškozeného domu čp. 26.

Další kostely ve městě jsou barokní kostel svatého Víta na Zálabí (původně gotický ze 14. století), kostel Nejsvětější trojice s kapucínským klášterem, kostel sv. Jana Křtitele a kostel církve československé z roku 1932.

Západně od centra města se nachází druhý nejstarší a druhý největší židovský hřbitov v Čechách z roku 1418 s více než 2 600 náhrobky. Užíván byl do roku 1887. Je zde pohřbena řada významných židovských osobností včetně několika rabínů, a také syn známého pražského rabína Löwa z roku 1599.

Na Zálabí se nachází nový židovský hřbitov, založený na konci 19. století. Byl značně poškozen během 2. světové války a při stavbě mostu přes Labe.

Věž Práchovna

Pozdně gotická věž, která byla postavena v 1. polovině 15. století jako předsunuté opevnění kolínského hradu a severního předpolí města. Ve své původní podobě vrcholila vysokou jehlancovou střechou s ochozem a byla doplněna dalším, dnes nezachovaným opevněním. V 16. a 17. století sloužila také jako strážní věž a vodárna. Za vlády Josefa II. v 18. století zde bylo umístěno skladiště střelného prachu, z čehož byl odvozen dnešní název. Na počátku 19. století zde bydlel zálabský hlásný Jan Strámse, koncem století však věž ztratila střechu a stala se zříceninou. Restaurována byla teprve v roce 2006, kdy byla nově zastřešena a zpřístupněna jako vyhlídka.

Podskalský mlýn

Jeden ze dvou labských mlýnů v Kolíně se připomíná poprvé ve 13. století. V majetku města byl v letech 1573–1778, poté patřil několika zdejším měšťanům. Nejvýznamnějšími majiteli byli Radimští, za nichž roku 1877 proběhla podle projektu Josefa Blechy přestavba (po požáru 1868) v zásadě do dnešní podoby s prvky historického romantismu. Další úpravy roku 1901 a po posledním požáru 1926. Roku 1948 byl zestátněn, po roce 1990 proběhla restituce potomkům posledních majitelů.

Bauerova vila

Moderní kubistická vila byla postavena v letech 1912–1914 pro nájemce a později i majitele libodřického velkostatku, Adolfa Bauera. Autorem projektu je jeden z nejvýznamnějších českých architektů 20. století, Josef Gočár.

Z původního vnitřního zařízení se dochoval krb, schodiště, dřevěná vestavěná skříň, knihovna, koupelna, kotel ústředního topení a prádelna. Při probíhající rekonstrukci také byly objeveny vzorky tapet, které byly podkladem pro vyrobení replik a jejich umístění na původní místa. V letech 2005–2008 proběhla generální rekonstrukce památky podle návrhu Ing. arch. Michala Sborwitze. Exteriér i interiéry byly rekonstruovány se snahou přiblížit se co nejvíce původnímu vzhledu, obnoven byl i pozemek okolo vily a rehabilitovány byly i dochované vzácné dřeviny.

Od 28. června 2008 je vila zpřístupněna pro veřejnost jako muzeum architekta Josefa Gočára



(1880–1945) a galerie kubistického designu. Interiéry nabízejí návštěvníkům dobovou atmosféru počátku 20. století vytvořenou dobovým kubistickým mobiliárem a exponáty výtvarného a užitého umění. V prvním patře je expozice věnovaná historii a rekonstrukci vily, Josefu Gočárovi a českému kubismu vůbec, také však památkám moderní architektury v regionu.

Od roku 2007 je v provozu obnovená Kolínská řepařská drážka, postavená v roce 1894 byla nejstarší řepařskou drážkou v Čechách. Vedla z Kolínského cukrovaru, který stál v místě dnešní Elektrárny Kolín a.s., do Františkova (Ovčáry), do Býchor a až do Jestřabí Lhoty. Celková délka trati dosáhla 10,6 km, odbočka do Františkova měřila dalších 0,9 km. Ke svému účelu sloužila drážka téměř 70 let. V 60. letech 20. století byla zrušena. Provoz řepařských vlaků zabezpečovaly původně parní lokomotivy, později motorové dvounápravové B 600/70 a BN 60. Vagony uvezly až 8 tun řepy. V roce 2000 bylo založeno občanské sdružení Klub pro obnovu Kolínské řepařské drážky. Cílem klubu bylo obnovit část řepařské drážky v úseku Kolín - Býchory a vybudovat muzejní expozici, kde by se návštěvníci mohli seznámit s historií cukrovarnictví a dopravy řepy v Polabí.

Od druhé poloviny 19. století se město dynamicky rozvíjelo jako průmyslové centrum středního Polabí, díky čemuž se stalo největším městem východních středních Čech. Z tohoto období se dnes zachovala řada industriálních památek:

Zámecký pivovar se sladovnou v areálu kolínského zámku, první zmínka o něm pochází z roku 1531, přestavěn byl významným hospodářským odborníkem Františkem Horským z Horskýfeldu v letech 1865–1873. Do současnosti se dochovaly jen některé budovy, které jsou opravené.

Formánkův mlýn se strojárnou a slévárnou v Rybářské ulici, první zmínka v roce 1285, přestavba 1879. Majitelem byl mimo jiné Josef Formánek, v letech 1868–1890 kolínský starosta. Dnes využíváno jako sklady a dílny pro menší podniky. Areál v současnosti chátrá.

Kolínská továrna na kávové náhražky, proslulá jako tzv. kolínská cikorka, postavená v roce 1894 známým politikem a architektem Čeňkem Kříčkou. Později přešla na výrobu cukrovinek. V roce 1987 bylo přistavěno silo. Dodnes je funkční s mimořádně zachovalými secesními prvky a 35 m vysokým cihlovým komínem.

Vavruškova sodovkárna. Podnik původně založen jako továrna na lisování oleje Ignáce Selikovského v roce 1856, v roce 1861 převzato bratry Fischery. V roce 1912 objekt koupil Otakar Vavruška a rozjel zde výrobu limonád, která zde pod značkou Koli probíhá dodnes. V letech 1951–1953 proběhly přístavby, většina budov se však dochovala ve stavu po požáru roku 1877.

Společná továrna na cukr, akciová společnost, stavba provedena v roce 1864 pardubickým stavitelem Karlem Krátkým východně od železniční stanice. Většina budov bohužel podlehlá demolici v roce 2010. Dodnes zachována pouze malá výrobní budova a budova pro úředníky.

Továrna na cukrovinky a zboží čokoládové Kolinea v ulici Na pobřeží východně od centra byla založena v roce 1896 Karlem Cylvínem, přístavba v letech 1940–1942. Výroba skončila v 50. letech.



Akciová továrna na výrobu umělých hnojiv a lučebnin na Pražské ulici, tzv. lučebka. Založena byla roku 1871. Dodnes funkční, produkuje výrobky stavební a průmyslové chemie.

Česká akciová společnost pro rafinování petroleje v Ovčárecké ulici na Zálabí, neboli Petrolka, je od roku 1925 součástí Vacuum Oil Compan, později KORAMO. Postavena byla v letech 1902–1903, později modernizována, po náletech za druhé světové války obnovena roku 1945. Dodnes je funkční a zachovalá, součástí koncernu Unipetrol.

Akciová společnost pro zpracování draselných louhů v Havlíčkově ulici, tzv. draslovka. Založena byla v letech 1907–1908, v roce 1935 proběhla její přestavba, obnovena po náletech v roce 1947. Dodnes je funkční a zachovalá, vyrábí a zpracuje především kyanovodík. V areálu stojí též dva hodnotné cihlové tovární komíny, vysoké 64 a 35 m.

Mezi areálem draslovky a železnicí se též dobře dochovala původní budova tzv. nového lihovaru z roku 1871.

Lávka na Kmočův ostrov

Wiesnerova strojírna, založena v letech 1870–1875 v Rybářské ulici čp. 56 vedle kolínské zastávky. Vyráběla především zařízení pro cukrovary. Zanikla v roce 1936, na začátku padesátých let sem byla přemístěna výroba pecí. Pece se tu vyrábějí pod značkou Elektroteplo dodnes. Mimořádně zachovalá je především vstupní budova s ozdobnými prvky na fasádě. Stavba je situovaná do malebného zákoutí vedle ramene řeky Labe.

Masarykův most, zdymadlo a hydroelektrárna. Most postaven v letech 1924 až 1927, elektrárna v roce 1931. Celý komplex je stále funkční, hydroelektrárna byla v letech 2011–2012 zrekonstruována a osazena novou technologií, včetně turbín.

Lávka na Kmočův ostrov, postavena v roce 1885. Kamenné pilíře zhotovil kolínský stavitel Josef Sklenář, železnou konstrukci dodala Vojtěšská huť v Kladně. Dodnes je plně funkční.

Elektrárna ESSO v Tovární ulici na Zálabí, postavená architektem Jaroslavem Fragnerem v roce 1932. Velmi cenná funkcionalistická stavba, po roce 1948 přešla na teplárenský provoz. Dodnes je funkční. Továrna nahradila původní Křížkovu parní elektrárnu u nádraží z roku 1911, ze které se dodnes zachovala pouze nevelká budova čp. 271 v ulici Pod Hroby.

Před budovou kolínského gymnázia stojí od roku 1990 obnovený pomník Tomáše Garrigua Masaryka. Byl nalezen v roce 1989 pod uhlím a starými pneumatikami ve sklepení Nelahozevského zámku spolu s



pomníkem TGM od Břetislava Bendy z roku 1946 určený pro Brandýs nad Labem.

